

Motion till riksdagen 2023/24:2845

av Birger Lahti m.fl. (V)

med anledning av prop. 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning

1 Innehåll

1 Innehåll	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	1
3 Inledning	1
4 Vänsterpartiet avslår propositionen	2
4.1 Planeringsmål	3
4.2 Leveranssäkerhetsmål	3
4.3 Energieffektiviseringsmål	3
4.4 Svensk elproduktion	4
4.5 Förnybar energi	4
4.6 Vikten av ett robust elnät	5
4.7 Sverigepriser	5
4.8 Kärnkraft	6

2 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår regeringens proposition 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning.

3 Inledning

Regeringens proposition 2023/24:105 *Energipolitikens långsiktiga inriktning* stakar ut den långsiktiga inriktningen för svensk energipolitik. Regeringen föreslår bl.a. ett

planeringsmål om att planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och för att möjliggöra den gröna omställningen. Regeringen föreslår också ett leveranssäkerhetsmål om att det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt. ”Omotiverade hinder” i elsystemet ska undanröjas för att skapa förutsättningar för en effektiv marknad som främjar konkurrenskraftiga priser. Regeringen bedömer vidare att det finns behov av att se över det nuvarande energieffektiviseringsmålet. Propositionen tar även ett brett grepp om energisystemet. De två förslag till beslut som finns i propositionen är kopplade till planeringsmålet och leveranssäkerhetsmålet.

4 Vänsterpartiet avslår propositionen

För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver vi elektrifiera delar av samhället. När fordonsflottan ska ställas om från fossilberoende till i huvudsak el, samtidigt som tåginfrastrukturen byggs ut och industrins tillverkningsprocesser skiftar till fossilfritt, kommer tillgången till el att behöva öka betydligt; i vissa scenarion förutspås användningen öka mångdubbelt gentemot i dag. Sannolikt innebär denna process den största utbyggnaden av produktion och distribution av el i modern tid i Sverige. Svensk elproduktion behöver ta höjd för att det ska finnas el till elektrifieringen av både industrin och transportsektorn. Det är centralt för att pressa ned utsläppen.

Vänsterpartiet är starkt kritiskt till att regeringen inte har bjudit in till en blocköverskridande, brett förankrad överenskommelse. Det är otvetydigt så att det behövs både ett planeringsmål och ett leveranssäkerhetsmål samt ett helhetsgrepp om energisystemet; i det arbetet hade oppositionen behövts, för att förhandla fram hur delmålen ska se ut och var fokus ska ligga vad gäller kraftproduktion.

Vänsterpartiet saknar vitala delar i propositionen, såsom tydliga delmål vart femte år (vilket Vänsterpartiet och övriga oppositionen efterlyst sedan start), svar på hur elproduktionen ska öka i närtid och hur leveransmålet ska konkretiseras – det räcker inte med formuleringar som ”elsystemet måste kunna leverera el till samhället” – det behövs konkretion.

Utöver det ligger fokus fel vad gäller produktion av fossilfri energi. Regeringen satsar, som väntat, sina kort på snabbt utbyggd kärnkraft, detta utan att ha ett resonemang eller en analys av hur dyr kärnkraftselen kommer att bli.

Sol- och vindkraft lämnas utan tillfredsställande svar på hur man ska bygga ut dessa förnybara kraftkällor snabbt i närtid. Regeringen skriver att ”fler åtgärder bör vidtas för att förbättra förutsättningarna för en effektiv utbyggnad av vindkraft”. Det är för vagt och lämnar öppet för tolkningar.

Vi noterar också att regeringen inte kommer med åtgärder eller lösningar i fråga om det kommunala vetot kopplat till vindkraften eller Försvarmaktens höga andel avslag på densamma.

Vänsterpartiet ser ingen anledning att slopa de elområden, så som det föreslås i propositionen, tvärtom behöver den geografiska produktionen av el korrelera med priset.

Riksdagen bör avslå proposition 2023/24:105 *Energipolitikens långsiktiga inriktning*. Detta bör riksdagen besluta.

4.1 Planeringsmål

Regeringen bedömer att det behövs 300 TWh till år 2045. Däremellan ska det finnas regionala kontrollstationer, som regeringen benämner det. Dessa kontrollstationer ska med femårsintervall – 2030, 2035, 2040, 2045 – ”tydliggöra behovet av el i olika geografiska områden”.

Vänsterpartiet anser, som nämnts ovan, att det saknas tydliga, siffrsatta delmål vart femte år, som följs upp. Minst 70 TWh till år 2030 är Vänsterpartiets ingång. Sverige behöver mer el till rimliga priser i närtid och förutsägbar tillgång till TWh. Annars riskerar vi att industrin – både inhemsk och utländsk – drar sig för att investera i den gröna omställningen. Att enbart ha siktet inställt på 2045 riskerar att medföra att viktiga investeringar och elnätsinsatser som måste göras nu skjuts på framtiden. För att industrin ska våga satsa på omställningen behöver företagen veta att det finns tillgång till fossilfri el redan 2030. Annars är risken överhängande att företagen inte vågar investera i Sverige.

Remissinstanser som Energiföretagen, Energimyndigheten, Naturskyddsföreningen, SKR, Svensk Solenergi och Svenskt Näringsliv efterlyser också tydliga planeringsmål till 2030 och 2035.

4.2 Leveranssäkerhetsmål

Regeringen betonar vikten av leveranssäker el och vill införa ett leveranssäkerhetsmål samt ge Svenska kraftnät ett övergripande ansvar för att regelbundet följa upp det från år 2030. Man skriver: ”Det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt. Omotiverade hinder i elsystemet ska undanröjas för att skapa förutsättningar för en effektiv marknad som främjar konkurrenskraftiga priser.” Vidare att ”Svenska kraftnät bör få ett övergripande ansvar för en regelbunden uppföljning av leveranssäkerhetsmålet och för att vidta eller föreslå nödvändiga åtgärder för att leveranssäkerhetsmålet uppnås. En fördjupad uppföljning bör ske vid regelbundna kontrollstationer med start 2030.”

Vänsterpartiet anser att regeringen är alltför otydlig vad gäller utformningen och formuleringarna kring leveranssäkerhetsmålet. Vad är samhällsekonomiskt effektivt, och för vem? Vad är det för ”omotiverade hinder” som ska undanröjas? När regeringen skriver om ”effektiv marknad” lämnar det stort utrymme för tolkningar. De delar av Sverige där effektbrist är ett faktum kommer, i likhet med Vänsterpartiet, att vilja se ett förtydligande i närtid av vad regeringen menar med ”Elsystemet måste kunna leverera el till samhället.”

4.3 Energieffektiviseringsmål

Regeringen vill att Sveriges mål för energieffektivisering ses över i syfte att tydligare främja en ”samhällsekonomiskt effektiv användning av energi och ett effektivt nyttjande av energisystemet som bidrar till den gröna omställningen”.

Riksdagen beslutade 2018 att Sverige år 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning än år 2005. Vänsterpartiet vill inte riva upp befintliga mål om det inte finns ett nytt att ta ställning till. Vår ingång till energieffektivisering är att detta alltid ska vara en del när ny, tillgänglig elenergi skapas.

Behovet av el och en hållbar energiproduktion kommer alltid att finnas. Däremot är det både möjligt och nödvändigt att ställa om till en mer effektiv energianvändning. Genom ny teknik och energibesparing kan Sverige göra betydande energieffektiviseringar. Hur omfattande utbyggnaden av förnybara energikällor behöver vara är avhängigt hur stora energibesparingar och energieffektiviseringar som kan ske i samhället. Omställningen av fossila bränslen till förnybar energi och övergången till att i möjligaste mån elektrifiera industrin och transportsektorn kommer att öka elbehovet. Även om vi i dag har ett elöverskott i Sverige är det viktigt att energieffektiviseringen sker i en så pass hög takt att vi klarar ett ökat behov av el i nya sektorer.

4.4 Svensk elproduktion

Ett robust och motståndskraftigt samhälle kräver att det offentliga har kontroll över samhällsviktig verksamhet. Ett lands elförsörjning ska inte lämnas fritt till marknadens aktörer där vinstmaximering utgör själva grundbulten. Det behövs i stället ett samhälleligt ansvar som både tar sig an det klimatnödläge vi befinner oss i och ger svensk industri de förutsättningar den behöver för att kunna fortsätta med sin gröna omställning.

Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhälleliga mål. Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägarintressen. Den avreglering som gjordes har inte lett till vare sig lägre priser eller större trygghet för konsumenterna, tvärtom. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden.

Sverige behöver en stabil och förutsägbar elmarknad, energiproduktion och eldistribution för att klara klimatomställningen och elektrifieringen av industrin och transportsektorn. Just därför vill Vänsterpartiet införa Sverigepriiser – en modell för att separera den inhemska marknaden från exportmarknaden – och förstatliga elnätet samt sätta tak på elnätsavgifterna.

4.5 Förnybar energi

Vänsterpartiets mål står fast, att Sverige ska uppbära ett hundra procent förnybart energisystem i framtiden där vindkraft, vattenkraft och solkraft tillsammans med bioenergi förser Sverige med energi.

Vänsterpartiet vill göra massiva investeringar i förnybar elproduktion. Vi föreslår därför ett investeringsstöd på 50 miljarder kronor under 10 år till lokal förnybar elproduktion. Investeringarna riktas till förnybar lokal elproduktion till konkurrenskraftigt elpris, med kravet att det ska vara till gagn för svensk industri och svenska hushåll. Det omfattar investeringar i såväl lokal förnybar elproduktion som överföringskapacitetsutbyggnad till lokal- och regionalnät samt anslutning till transmissionsnät.

Till skillnad från många andra länder är Sverige inte särskilt beroende av fossila energislag för att producera el. Sol-, vind- och vattenkraft hjälper oss att fasa ut kärnkraften i närtid. Det är angeläget att Sverige fortsätter att värna sitt fossiloberoende och bygger ut den förnybara produktionen för att klara klimatomställningen.

Det energislag som har störst möjlighet till snabb utbyggnad och med genomgående goda ekonomiska kalkyler är vindkraften. Såväl havsbaserad som landbaserad vindkraft har god potential att bidra till klimatomställningen. En kraftig utbyggnad av havsbaserad vindkraft tillsammans med en väsentligt mer utvecklad vätgasproduktion och vätgaslagringskapacitet, för att på så sätt jämna ut toppar och dalar i elförsörjningen under året, är en förutsättning för att klara elförsörjningen framöver. Samtidigt som kärnkraften förutsätter allt större investeringar för att kunna fortsätta drivas så sjunker investeringskostnaderna för vindkraft och solkraft.

Vänsterpartiet vill öka acceptansen för vindkraft genom att lagstifta om en produktionsbaserad ekonomisk ersättning som går till de lokalsamhällen där vindkraft byggs. Det behövs bättre incitament för utbyggnad av vindkraft, både land- och havsbaserad, genom att man gynnar den kommun och de boende i närområdet där vindkraften ska byggas. Möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas. Vänsterpartiet vill också avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft för att få fart på utbyggnaden.

4.6 Vikten av ett robust elnät

Under lång tid har investeringar i elnätet varit eftersatta. Det är uppenbart att marknaden inte har lyckats lösa det efter avregleringen på 1990-talet. Vi vill bygga elnätet robust igen med kraftiga investeringar i såväl överföringskapaciteten mellan norra och södra Sverige som utbyggnad av elnätet för klimatomställningen. Elnätet behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhälleliga mål, som annan infrastruktur i form av exempelvis vägar och järnvägar. För oss är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat, region eller kommun.

4.7 Sverigepriser

Sverige har god tillgång till el och har en stadig överproduktion. Vi kan tillgodose det inhemska behovet av el, i de flesta fall med råge. Dagens modell med marginalprissättning på el på en gemensam EU-marknad innebär att det är den dyrast producerade elen som blir prissättande för all el. Systemet är sådant att den el som är billigast att producera förbrukas först. Priset utgår emellertid från vad det kostar att producera den sista kilowattimmen som krävs för att möta efterfrågan, alltså den dyraste kilowattimmen.

Produktionskostnaden varierar kraftigt mellan de olika energislagen. Vind- och vattenkraft har en klart billigare rörlig produktionskostnad än vad kärnkraft har, och dyrast är kol och olja. De höga elpriserna riskerar att bromsa klimatomställningen eftersom viktiga elektrifieringsprocesser fördröjas. Investeringsviljan kan på sikt hotas av de höga priserna och i takt med att energiprisernas förutsägbarhet försvåras hotas även planerbarheten för den energitunga industrin. För Sverige innebär sålunda den nuvarande elmarknaden ett sårbart system som försvårar klimatomställningen och drabbar de enskilda hushållen hårt. För att en skyndsam klimatomställning ska lyckas måste den enligt Vänsterpartiet med nödvändighet ha ett rättviseperspektiv.

Vänsterpartiet har föreslagit en prisskyddsmodell som innebär att Sveriges fyra elprisområden kvarstår men separeras från den el som går på export. Den exporterade elen blir i praktiken ett femte elprisområde – ”elprisområde utland” – och inbegriper den el som är tillgänglig för export. Rent praktiskt skulle den nya modellen fungera så

att ett pris fastställs för respektive inhemskt elprisområde (så som sker i dag) och ytterligare ett för det utländska elprisområdet. Den stora fördelen är att priset för de inhemska områdena då motsvarar de faktiska behoven: de volymer som är tänkta att användas inom respektive område. Detta innebär betydligt lägre priser för svenska konsumenter samtidigt som exportvolymerna och exportpriserna förblir desamma som i dag.

4.8 Kärnkraft

För Vänsterpartiet är kärnkraft inte svaret på ett hållbart och säkert energisystem. Det är inte bara en osäker energikälla, den är också dyr och försvårar omställningen till en förnybar energiproduktion. Det finns inte heller någon säker metod för slutförvaring av det radioaktiva avfallet. Vänsterpartiet vill avveckla kärnkraften och satsa på förnybar energiproduktion. I både Tidöavtal och regeringsförklaring slår regeringen och Sverigedemokraterna fast att energipolitiken ska vara teknikneutral, men kärnkraften får samtidigt 400 miljarder kronor i riktade kreditgarantier och ett snabbspår vid tillstånd, och det statliga företaget Vattenfall får direktiv att bygga nya reaktorer. Det ensidiga fokuset på kärnkraft hotar den stora investeringsvilja som finns i såväl land- som havsbaserad vindkraft. Utbyggnad av kärnkraft skapar en inlåsning i ett icke förnybart energislag för många decennier framöver. Vänsterpartiet anser att regeringens energipolitik är fylld av symbolfrågor men innehåller mycket lite som faktiskt stärker Sveriges energiberedskap och möjlighet att möta det ökande behovet av elektrifiering.

Birger Lahti (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ida Gabrielsson (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)

Ciczie Weidby (V)